

Provincie Fryslân en Wetterskip Fryslân

Ypecolsga, 12-01-2021

Betreft: Zienswijze Veenweideprogramma 21-30

Geachte heer, mevrouw,

Hierbij willen wij een zienswijze inbrengen op het ontwerp veenweideprogramma 2021-2030 "Foarút mei de Fryske Feangreiden".

Wij als Agrarische Jongeren Fryslân zijn een belangenbehartiging organisatie die opkomt voor de toekomstige (rentmeesters) boeren van onze mooie provincie. Van onze 850 leden woont een aanzienlijk deel in het aangegeven veenweidegebied en mede namens hen willen wij graag deze zienswijze indienen.

In het ontwerp veenweideprogramma wordt aangehaald dat de voorgestane peilmaatregelen die voor de veengronden naar voren komen u een gemiddelde grondwaterstand van 40 cm onder maaiveld nastreeft. Wij zien de noodzaak dat er iets moet binnen het gebied moet gebeuren, maar de manier waarop dat nu omschreven is, wordt door ons achterban zeker niet gesteund. In de praktijk betekent dit:

- Dat de peilverhoging het seizoen van het beweiden flink inkort, doordat de grond in het voor-/ najaar te nat is om de koeien te laten grazen. Dit terwijl er door de maatschappij steeds meer wordt aangedrongen om het weideseizoen van de koeien te verlengen. Waarschijnlijk komt op termijn de hard benodigde weidepremie zelfs in gevaar. De verwachting is ook dat er een toenemende druk komt op veeziektes zoals leverbot en salmonella.
- Door het seizoen in te korten betekent dit dat er later in het voorjaar bemest kan worden. Dit zorgt voor een lagere mineralenbenutting en dit past niet in de kringloopgedachte die tevens wordt nagestreefd door de Nederlandse overheid. Daarnaast houdt dit in dat de mestopslagcapaciteit van veel veehouders te klein is en daardoor de mest niet meer kunnen opslaan. Dit dwingt ondernemers tot een extra investering in opslagcapaciteit of het afvoeren van mest in de duurste tijd van het jaar. Hierbij moet worden aangetekend dat de het in de Friese veenweide vaak gaat om bedrijven die de mest op eigen land kunnen plaatsen, men is grondgebonden en hoeft om daarom geen mest af te voeren.
- Door de peilmaatregel zal de opbrengst en kwaliteit, zoals nu van het land wordt gehaald, onder druk komen te staan. Het gevolg hiervan is dat er extra voer dient te worden aangekocht en een verlaging van de voer kwaliteit van eigen land ten opzichte van de huidige situatie. Dit alles zal samengevat leiden tot een kostprijsverhoging. Tevens heeft dit ook op langere termijn grote gevolgen op de mestafzet wanneer de mesttoevoer op het land wordt

gekoppeld aan de opbrengst. De lagere opbrengsten zorgen voor een verhoging in de kosten en dwingen tot investeringen in schaarse, dure grond.

- De bewerking van de grond is ook een punt dat zeker de nodige verhoging in kosten met zich meebrengt. Door de peilverhoging zal de draagkracht van de grond verminderen. Het machinepark van onze ondernemingen en de loonwerkers zal hier op moeten worden aangepast. Denk aan lichtere machines en minder ton gewas ineens van het land af kunnen halen. Doordat er, in het verlengde hiervan, meer tijd nodig is om de gronden te bewerken en gewassen te oogsten zullen ook de kosten, waaronder de loonwerkkosten toenemen.
- Door de vernatting zal de draagkracht van de grond een sprong neerwaarts maken. Wanneer de koeien in deze weilanden lopen of wanneer deze gronden machinaal worden bewerkt zal ook zeer zeker de structuur van de grond en daarmee het bodemleven behoorlijk schade ondervinden.

Tevens willen wij hierbij nog het volgende aanhalen:

Door de voornoemde peilmaatregel zal het verdienmodel van de ondernemers, onder andere door de bovenstaande gevolgen, welke niet limitatief zijn, veranderen. In uw plan geeft u aan dat hier een (nieuw/aangepast) verdienmodel voor in de plaats dient te komen. Er wordt echter geen enkel realistisch inzicht of plan gegeven. Wij zijn van mening dat, voordat er een plan wordt aangenomen/ingevoerd en/of maatregelen worden genomen die zorgen voor minder (melk)opbrengsten en meer kosten, er eerst een nieuw/aangepast verdienmodel aanwezig dient te zijn en dit dient te worden afgestemd met de ondernemers. Als zo'n verdienmodel niet voorhanden is kunnen de ondernemers niet vrij gebruik maken van hun bezit zoals dat bedoeld is, en spreekt men de facto van onteigening.

Landbouwplan

Uit de MKBA blijkt dat het landbouwplan een van de best renderende plannen is. De kosten van dit plan liggen lager, omdat door maatwerk in waterbeheer het verdienmodel in stand blijft. Het tweede spoor betreft vergaande vernatting en andere verdienmodellen. In uw MKBA rapportage van 30 september 2019 valt te lezen dat de gederfde landbouwopbrengsten maar liefst 456 miljoen euro bedragen. Ook staat er, ik citeer: *“Het alternatief met relatief het grootste areaal met nieuwe verdienmodellen, verliest bij tegenvallende meeropbrengsten voor natuurinclusief geproduceerde melk haar positieve saldo”*. Het huidige uitvoeringsprogramma is een mix tussen beide scenario's, en heeft als kostenplaatje een totaal van 549 miljoen euro. De middelen die op dit moment beschikbaar zijn blijven echter hangen op 66,55 miljoen.

Dit impliceert twee dingen:

1. Met het huidige programma wordt er een enorme onzekerheid neergelegd bij de agrarisch ondernemers en hun gezinnen.
2. Of de ambities zijn te hoog, of de middelen te laag, of de oplossingen worden in de verkeerde hoek gezocht. Maar duidelijk is wel dat dit geen werkbaar programma is.

Wij willen hierna graag op beide zaken ingaan.

1. Schaduwwerking en planschade

De landbouw is hiermee een gigantische potentiële opbrengstderving en onzekerheid opgelegd, terwijl de middelen niet in verhouding staan. Door een 'stap voor stap-strategie' is het voor de boer

echter onduidelijk wanneer er voor hem deze grote veranderingen plaats gaan vinden. Toch haalt u deze waardedaling in de toekomst naar het heden door het recht op schadevergoeding te laten vervallen op basis van 'actieve risicoaanvaarding'. Ik citeer uit "uitgangspunten voor nadeelcompensatie bij peilwijzigingen veenweidevisie", pagina 7:

"Schadevergoeding is niet aan de orde als er sprake is van 'risicoaanvaarding'. Hiervan is bijvoorbeeld sprake als de aanvrager rekening had moeten houden met de kans dat er een ongunstig besluit zou worden genomen (actieve risicoaanvaarding). Een potentiële koper van een stuk land zou bij de verwerving/bepalen van de koopprijs van dat land al rekening moeten houden met een eventuele peilverhoging op basis van het veenweideprogramma. Doet hij dat niet dan aanvaardt hij het risico dat het land minder waard wordt en komt hij later niet in aanmerking voor schadevergoeding."

De toekomstige schade wordt verondersteld al bekend te zijn bij de boer en heeft *nu* direct invloed op de waarde van het bedrijf, nog voordat de plannen uitontwikkeld zijn en daarbij geen enkele financiële basis is om de verantwoordelijkheid die bij zulke plannen hoort, te verantwoorden! Deze schaduwwerking zorgt voor een uitrookbeleid, waarbij de provincie geen verantwoordelijkheid neemt voor de waardedaling en op een handige manier de risico's volledig bij de ondernemer en zijn gezin terecht komen. Dit is onacceptabel.

Dit heeft grote consequenties voor een bedrijf, en de ondernemer en zijn gezin.

1. Sociaal – Grote onduidelijkheid en financiële risico's die neergelegd worden bij een ondernemer hebben een verlamdend effect. Je weet niet of je moet investeren en als je dat vervolgens toch besluit te doen, kan dat het einde van je bedrijf betekenen. Daarnaast heb je zelf als ondernemer weinig invloed op die onduidelijkheid. Dit trekt een zware wissel op ieder mens, en ook op een agrarisch ondernemer en zijn gezin. Als ambtenaar met een vast salaris en pensioen is het makkelijk met veel ambitie plannen te schrijven met consequenties voor een ander. Wij vinden dat degene die die plannen schrijft ook verantwoordelijk is voor de sociale ongelukken die uit die plannen voortvloeien, en daar rekening mee moet houden bij het schrijven van die plannen. De oproep vanuit ons is dan ook duidelijk; werk "Bottom Up"
2. Financieel – schaduwwerking zorgt voor directe vermogensschade, en anders wel voor risico op toekomstige schade in de vorm van uitgesloten schadevergoedingen. Het gevolg is een hoger risicoprofiel bij planvorming, waardoor financiers ofwel een renteopslag hanteren of niet mee willen werken. Dit zorgt ervoor dat plannen die eerder wel mogelijk waren, niet door kunnen gaan of meer kosten met zich meebrengen. Plannen die niet door kunnen gaan zorgen voor gederfde inkomsten; In onze optiek wordt de schade te eenzijdig bij de ondernemers neergelegd. Er zou een economisch goed onderbouwd alternatief moeten komen.
3. Strategisch – Door deze sociale en financiële onzekerheid is de continuïteit van het bedrijf in gevaar en daarmee ook de bedrijfsopvolging. En dit is juist waar wij als belangenbehartigers van de toekomstige generatie ons punt willen maken. Bij bedrijfsovername (dus inclusief aankoop grond) zouden wij al rekening moeten houden met het actief aanvaarden van risico's, terwijl regelgeving, maatregelen en dergelijke op nog geen enkele manier vast staan. De hypotheekrechten zijn hoger dan de waarde van de veengronden in de toekomst. Bij overname zullen in ieder geval deze gedekt moeten zijn. Het kan toch niet zo zijn dat door

maatregelen als deze, eventuele bedrijfsoverdrachten onmogelijk worden gemaakt. Dit omdat er rekening moet worden gehouden met een bepaalde marge qua daling in waarde. Op die manier is de kans zeer groot dat hypotheekschulden niet kunnen worden afgelost/over kunnen worden genomen en worden bedrijfsoverdrachten in enkele gevallen zelfs onmogelijk gemaakt. Vanuit enkele accountants die actief zijn binnen het gebied hoor je dat er nu al problemen ontstaan bij de financierbaarheid en verkoopbaarheid van bedrijven die binnen de veenweide vallen. Vaak met als reden dat de waardedaling van de grond zo dusdanig is dat de hypotheek niet meer wordt gedekt. Wij dringen dan ook expliciet aan op een compensatie van de waardedaling.

Daarnaast vinden wij het onacceptabel dat er met maatstaven van 'normaal maatschappelijk risico' van 10% wordt gerekend. Ten eerste omdat er in die 10% wél maatschappelijke winst wordt gehaald, maar de gedupeerde niet wordt vergoed. Ten tweede omdat wij als jongeren die voor overname staan een dergelijk eigen risico helemaal niet kunnen dragen! De bank ziet ons al aankomen met de eerste 10% verlies. Ten derde omdat die groep zo zeer afhankelijk is van het middel (de grond) en daar ook door diezelfde maatschappij tot wordt gedwongen. Ten vierde omdat 10% in de primaire sector, waar marges altijd klein zijn, een veel grotere impact heeft dan in de 'gemiddelde' maatschappij. De gemiddelde marge ten opzichte van de omzet is in de melkveehouderij kleiner dan 10%.

2. Bodemmaatregelen en Klimaatadaptatie

De vraag kan gesteld worden of de oplossing dan in de juiste richting wordt gezocht. De kennis van het veen is nog zeer gering. Terwijl bepaalde maatregelen minder effectief blijken, prijken er ook hoopgevendende mogelijkheden aan de horizon. De opstellers van het uitvoeringsprogramma beweren zelf onderbouwde keuzes te willen maken door meer kennis te ontwikkelen, ik citeer uit de Nieuwsbrief Veenweide van 4 december 2019 de heer Douwe Hoogland: "Uiteindelijk willen we toe naar maatregelen voor het hele veenweidegebied. Dat is complex, maar zeker kansrijk. We hebben meer kennis nodig van bijvoorbeeld de effecten van onderwaterdrainage en alternatieve verdienmodellen, om gefundeerde keuzes te kunnen maken."

In het verleden werden de oplossing vooral in hydrologische maatregelen gezocht, maar momenteel zijn er veelbelovende onderzoeken in nationaal verband die een meer bodemkundig karakter hebben. Voorbeelden zoals klei in veen hebben in een lab-omgeving al bewezen een reductie van 50% CO₂ te kunnen bewerkstelligen. Zulke resultaten bieden een enorm nieuw perspectief op de opgave.

Groot bijkomend voordeel is dat de enorme schade die de landbouw ten deel valt zoals bij hydrologische maatregelen, deels wordt voorkomen of opgeheven. Denk aan het aanbrengen van een klei of zandlaag. De anorganische bovenlaag beschermt het onderliggende veen tegen het intreden van zuurstof en geeft een betere draagkracht bij hogere peilen. Daarnaast is het geen nieuw fenomeen in de landbouw. Tijdens de ontginning van veenpolders werd vroeger zand opgespoten ter verbetering van de ondergrond. Ook blijkt uit onderzoek dat veen met een kleipakket minder CO₂ uitstoot.

Gezien de grote opgaves die er liggen en het ontoereikende budget is het onverantwoord deze bodemkundige maatregelen niet volledig te omarmen. Door de kosteneffectiviteit zouden er meer opgaves kunnen worden ingevuld met minder middelen. Deze maatregelen bieden zoveel perspectief dat ze als eerste programmalijn gehanteerd moeten worden: 'Bodembeheer en klimaatadaptatie'.

Wij vragen u de volgende wijzigingen in het plan door te voeren, en op zijn minst een onderbouwde reactie te geven.

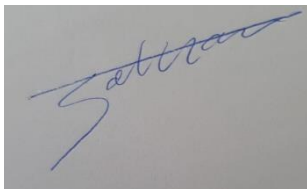
- **Bodemmaatregelen zouden een eigen programmalijn moeten worden in het Veenweideprogramma;**
- **Bodemmaatregelen zouden op de eerste plek moeten worden gezet;**
- **Voordat er maatregelen in een gebied worden genomen moet er een passen verdienmodel zijn die door de ondernemers wordt gedragen;**
- **Gebieden waar geen geld of concrete plannen voor zijn, moeten uit het plan gehaald worden. Als de planmakers geen financiële verantwoordelijkheid kunnen nemen mag je die last niet bij de ondernemers leggen;**
- **De Provincie en Wetterskip zijn verantwoordelijk voor planschade, ook op de lange termijn;**
- **Normaal maatschappelijk risico is niet van toepassing in dit dossier en de schade zou volledig vergoed moeten worden;**
- **Nadeelcompensatie en risicoaanvaarding die rekening houdt met bedrijfsoverdrachten tussen generaties.**

Namens AJF:

Jaap Formsma, melkveehouder in Scherpenzeel

Johan Oerlemans, melkveehouder in Ypecolsga

Tjebbe Oenema, melkveehouder in 't Heidenskip

J.J.Formsma@gmail.com

0637555645